

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za računalništvo
in informatiko

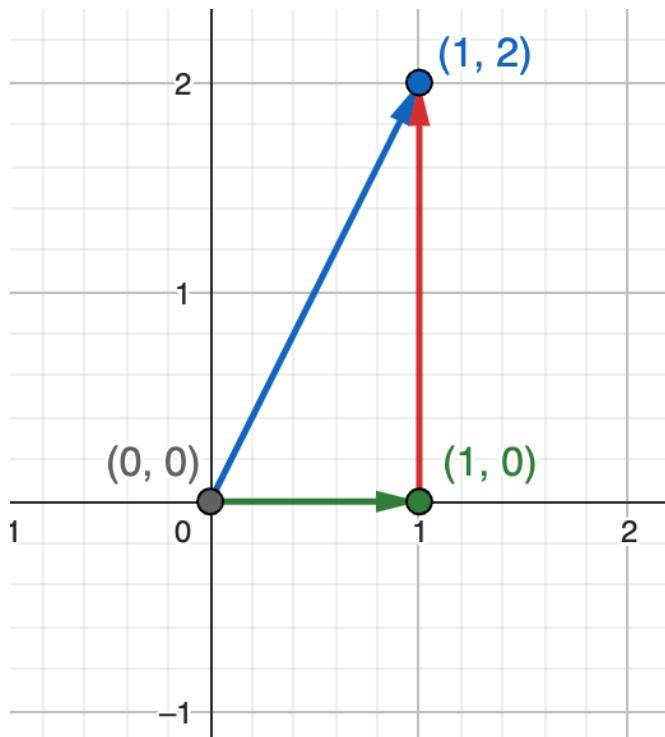
Predmet: Osnove podatkovnih baz

Modul:
Vektorske podatkovne baze

Gradivo:
v.2025

Vektorji

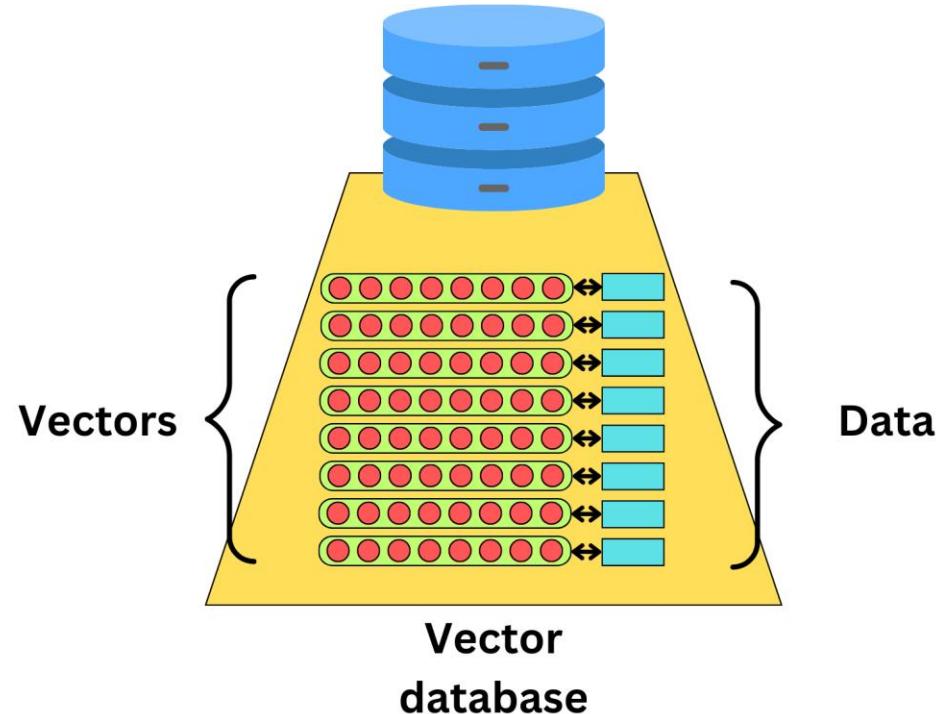
- Matematični objekti, ki imajo velikost in smer
- Predstavimo lahko s končnim zaporedjem števil
- Vizualiziramo lahko kot usmerjene črte

Vektorske podatkovne baze - VPB

- VPB je posebna vrsta PB, ki podatke hrani kot več-dimenzijske vektorje.
- Vektorji v VPB so matematične predstavitev lastnosti podatkov.
- Več lastnosti, kot jih lahko razberemo iz podatkov, več dimenzij ima vektor (tudi tisoč in mnogo več).

[Vir slike](#)

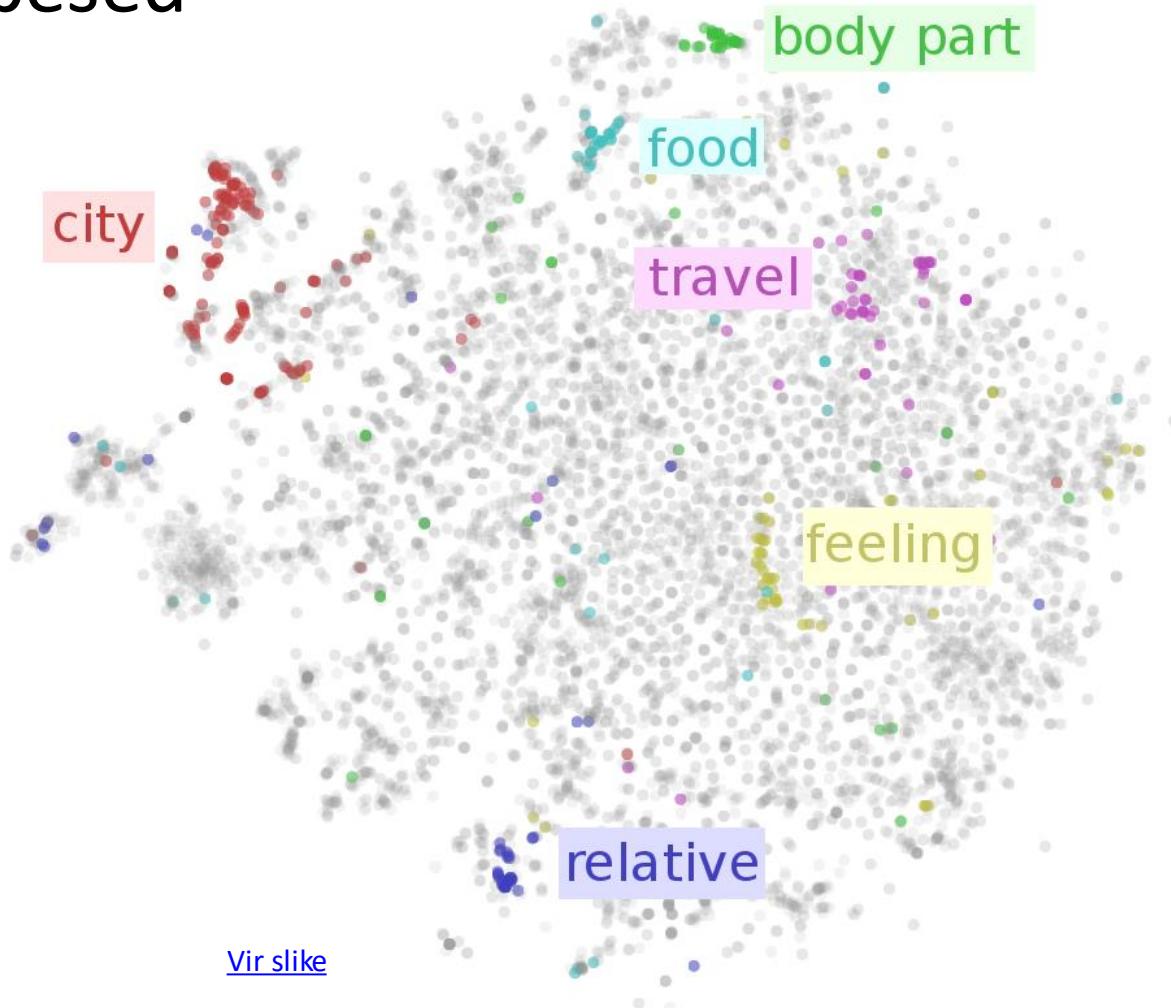

Vektorske podatkovne baze - VPB

- VPB se uporabljajo za hranjenje kompleksnih vektorjev, ki nastanejo s strojno obdelavo podatkov in iz podatkov izluščijo številne (tudi skrite) lastnosti.
- Različne metode za generiranje vektorskih predstavitev:
  - modeli strojnega učenja,
  - vložitve besed (*word embeddings*) in
  - algoritmi za ekstrakcijo lastnosti (feature extraction algorithms).
- Cilj: semantično podobni vhodni podatki se pretvorijo v vektorje, ki so si blizu v več-dimenzionalnem prostoru.

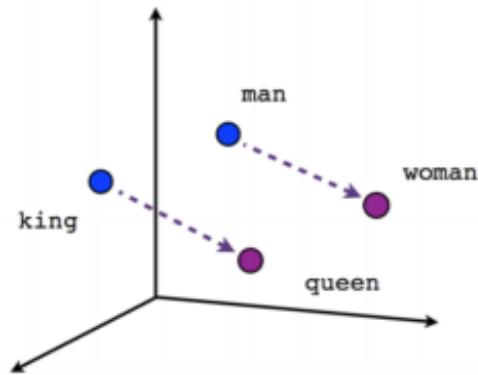

Vložitve besed

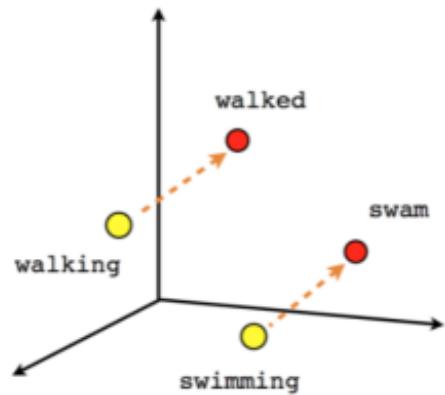

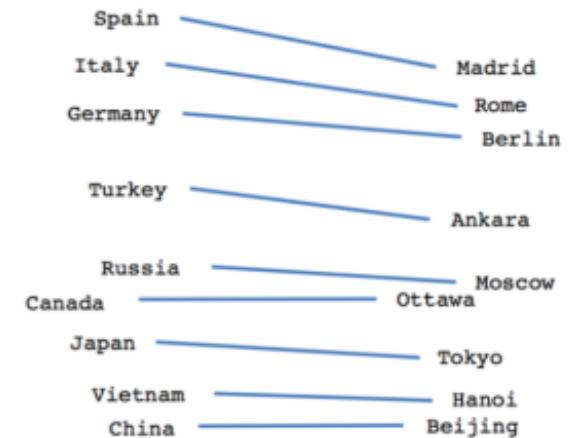
Lastnosti vložitev

Male-Female

Verb tense

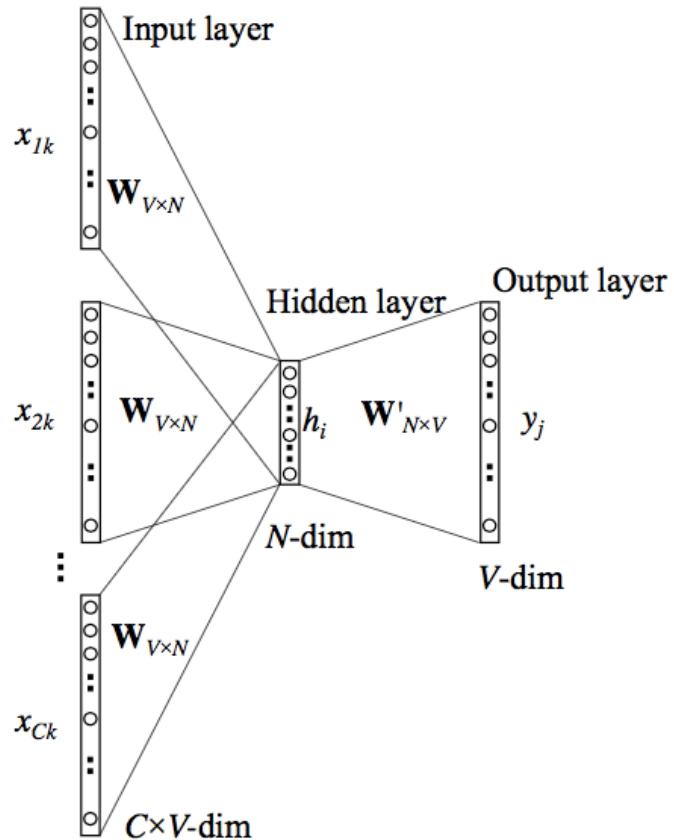

Country-Capital

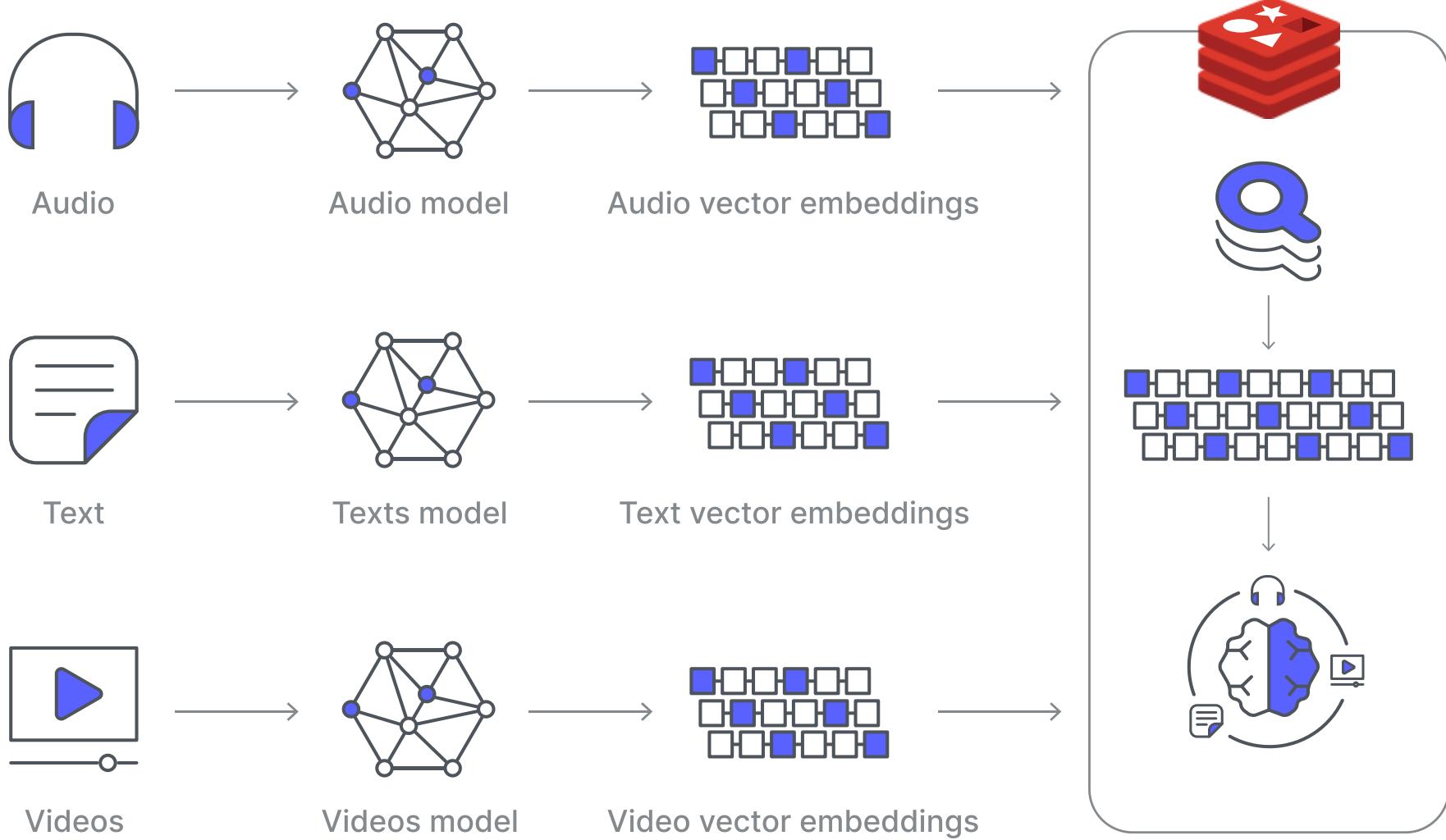
[Vir slike](#)

Pridobivanje vektorskih vložitev

Did you know, New-Hampshire is in New-England.

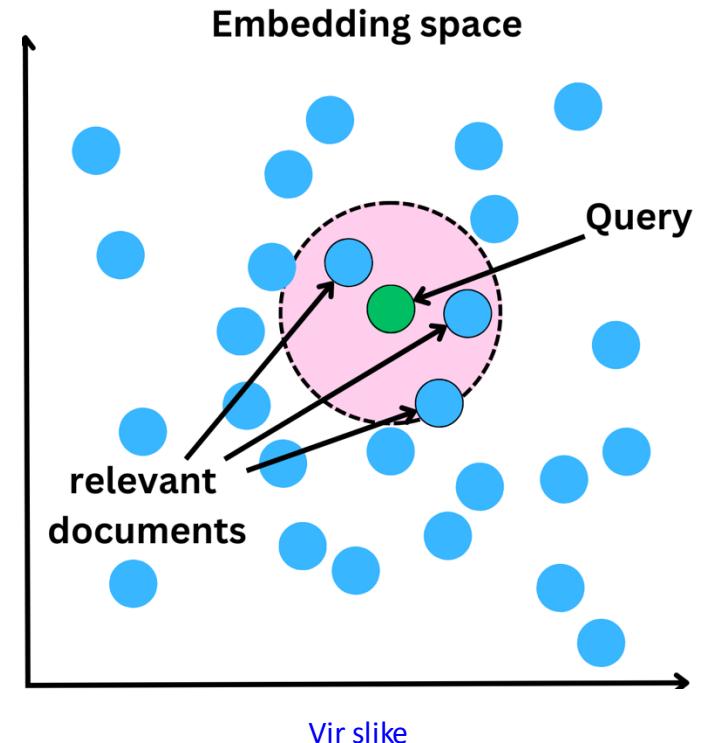
[Vir slike](#)

[Vir slike](#)

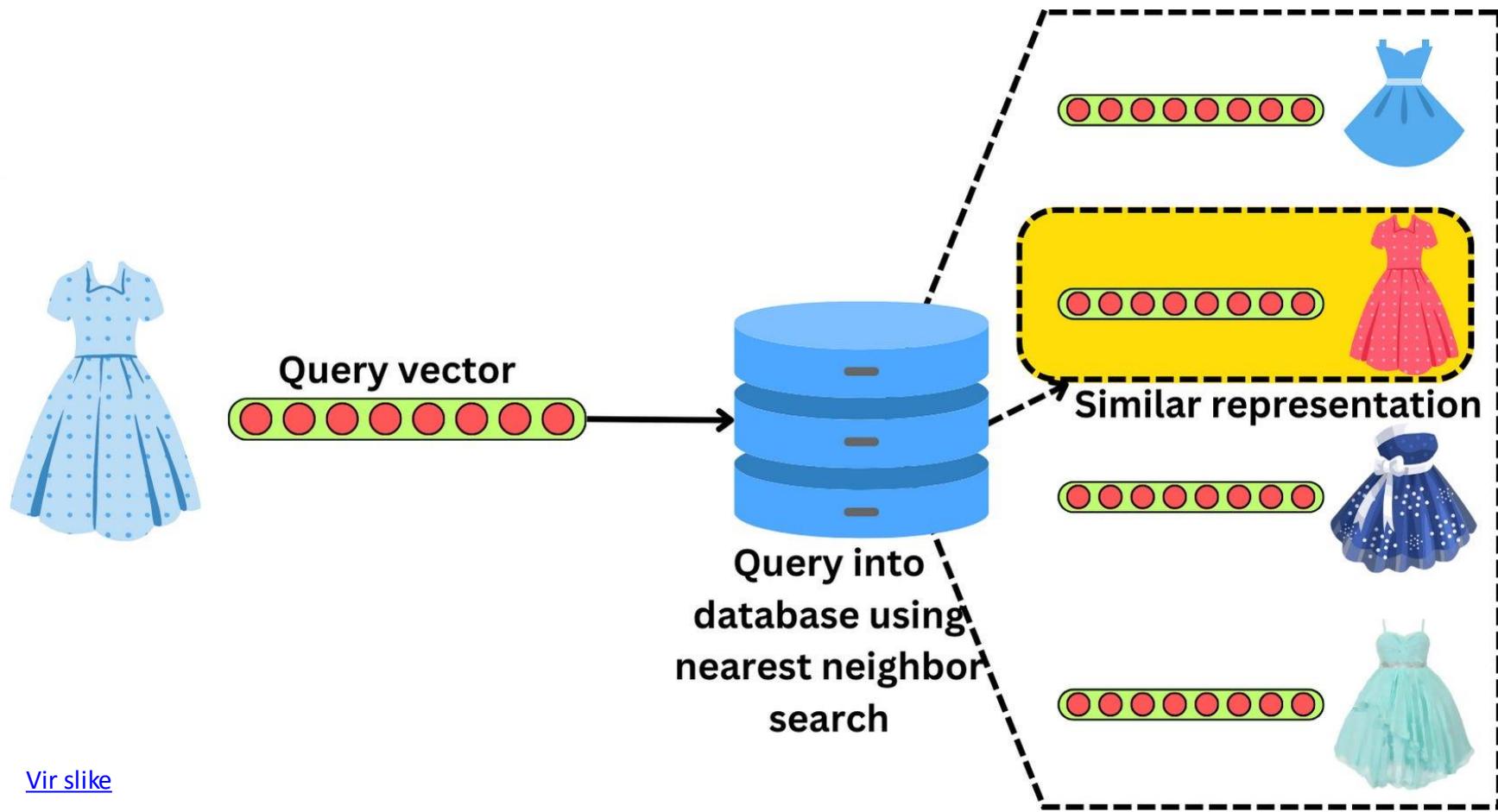
Prednosti VPB

- Učinkovito iskanje podobnih podatkov (bližina v vektorskem prostoru).
- Iskanje na podlagi semantične relevantnosti namesto zanašanja na natančno ujemanje.
- VPB so optimizirane za analitične poizvedbe; gručenje, kategorizacija podatkov, ...

[Vir slike](#)

Iskanje po podobnosti

[Vir slike](#)

Priporočilni sistemi, e-poslovanje

211,06 €   **12 x 20,51 €**

Cena brez DDV: 173,00 €
Hitre kredit do 84 obrokov
Ogljivamo samo najvišje cene brez prehrab.

DODAJ V VOZČEK

navrh budi brez registracije

Strani se izjemni izdelki

Izberi za predvajanje

Dostave iz zaloge

Izdelki bomo predvajamo postal do 16. 1. 2025

Brezplačen prevezem v Ena centru, Savska 3a, Ljubljana predvajamo od 16. 1. 2025

Šifra izdelka: eth0:zewfhdz

5 tolkani zvestve do popustne 21 točk

Pošlji in dati

Vnешник USB 3.0
Hitrost prenosa: 5 Gb/s USB
Kapaciteta: 5TB
Barva: oranžna
Obljite: kovinski, gumijasta zaščita
Priložen USB-C kabel
Lastnosti: odprtina za odcev do 1,2m (v rednejšem stanju), uporabo razredčevalnika bliznje (makromerna pritisk 1 tonstega atmja), odprtina na del.

design by nell poulin

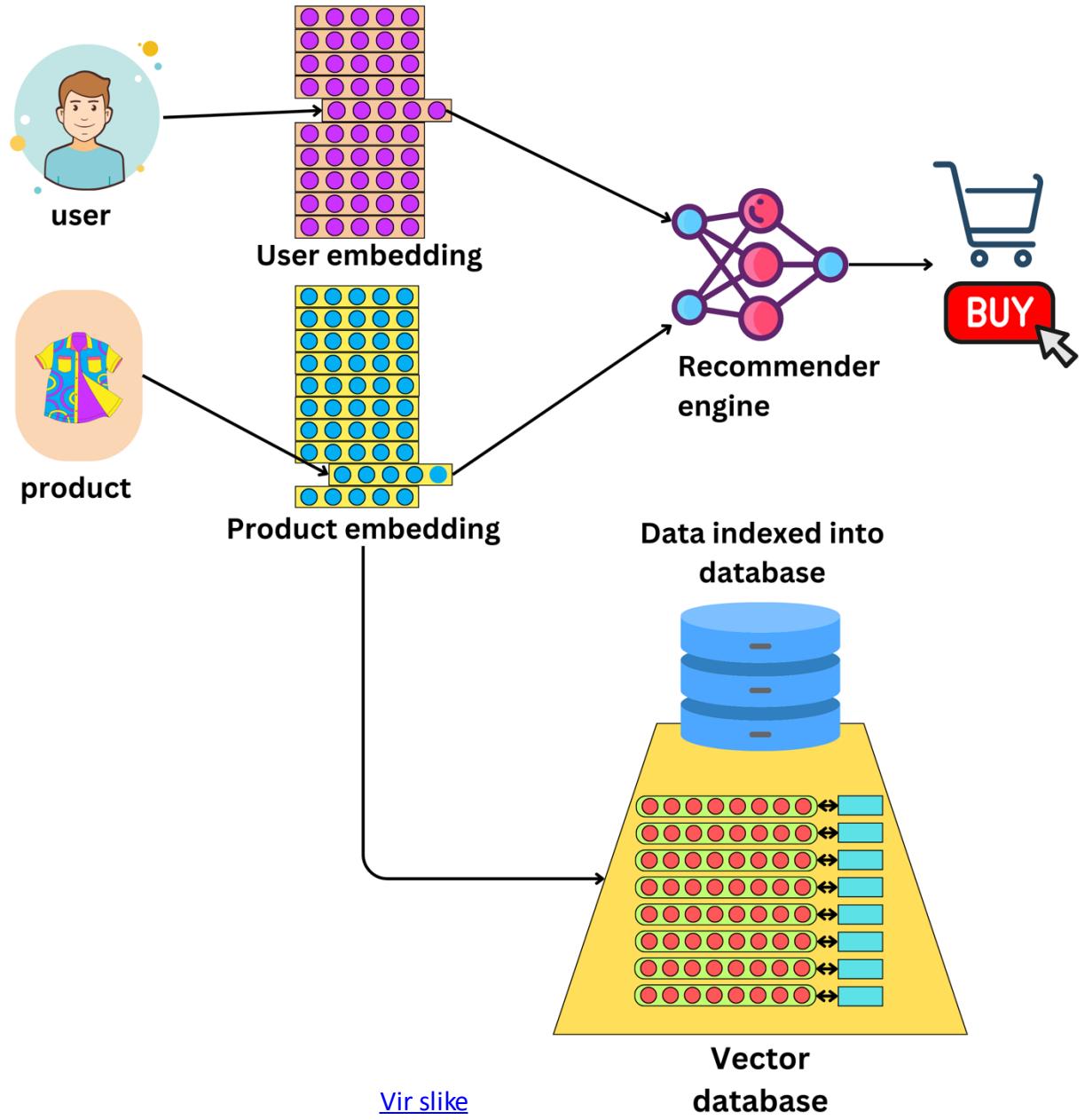
Garancija: 2 leti

Ena jamstvo in podpora

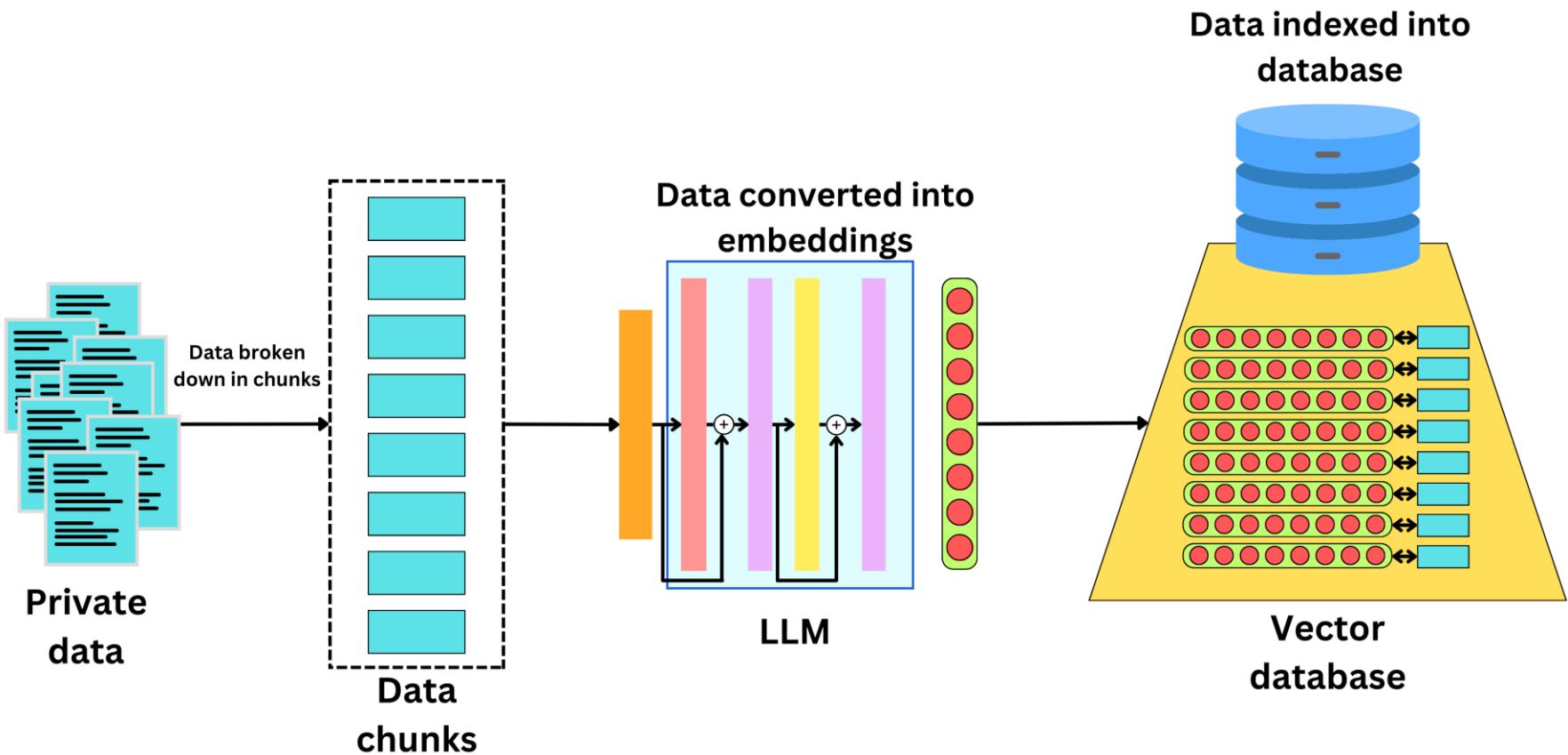
Kupljene izdelke lahko vrnemo z objavljenim pozicijo. V primeru, ko gre kaj nesrečno, bomo v dogovoru z vami poskušali najboljšo rešitev. Nakup lahko opravite tudi brez registracije. Podjetjem in organizacijom omogočamo izstav elektronskega nadzora, preverjanje izdelkov in izdelkov načrtovani pred oddajo naročila. Vse želje in spopade nakupa nadgradimo v filter dostava, specifični kredit do 84 obrokov, montažo in drugino storitvene, kar preprečimo najboljšeocene kupcev. V projekti dosegamo naplombe dostorne datotek v članjih tudi sredine prevezem brez zakajenje kar iz automobile. Izbrane izdelke preprosto naložite v košarico in po koncu izberite željene storitve.

Spreča se primerjati tudi s temi izdelki

Zunanji trdi disk LaCie 5TB Rugged Mini USB 3.0 - 211,06 €	2.5" SEAGATE Backup Plus Ultra Touch 4TB USB 3.0 / USB 2.0 206,74 €	Zunanji HDD WD My Passport za MAC 5TB Blue, 2.5" 216,15 €	WD Elements 8TB USB3.0 USB2.0 (WD80EFG0) 205,91 €	2.5" SEAGATE Expansion Portable 5TB USB3.0 6.4cm 2.5Zoll 203,22 €
DODAJ V VOZČEK	DODAJ V VOZČEK	DODAJ V VOZČEK	DODAJ V VOZČEK	DODAJ V VOZČEK

LLM in RAG

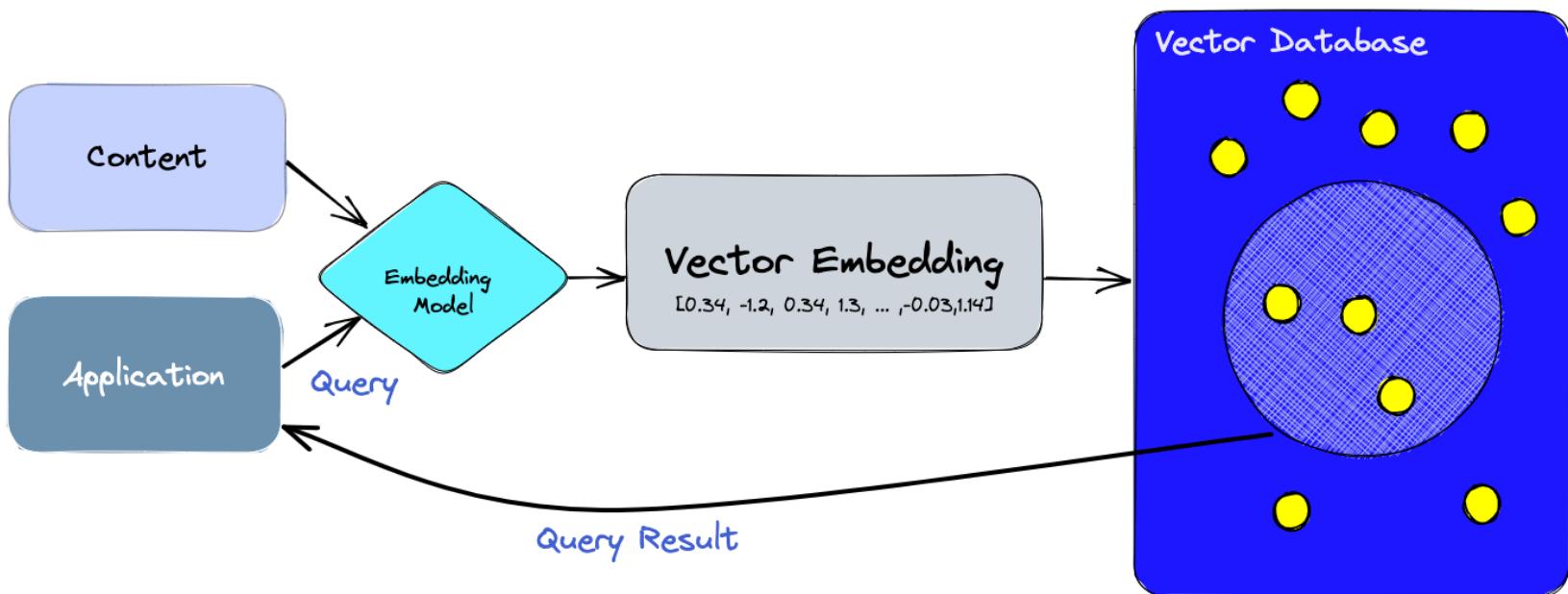

[Vir slike](#)

Delovanje VPB

- **Polnjenje:**
  - vektorje generiramo z uporabo ene izmed možnih funkcij za izračun vektorjev
  - izračunane vektorje zapišemo v VPB z referencami na izvirne podatke
- **Poizvedovanje:**
  - Poizvedbo pretvorimo v vektor (z isto funkcijo).
  - Z uporabo algoritmov v VPB poiščemo najbližje vektorje glede na izbrane metrike.

[Vir slike](#)

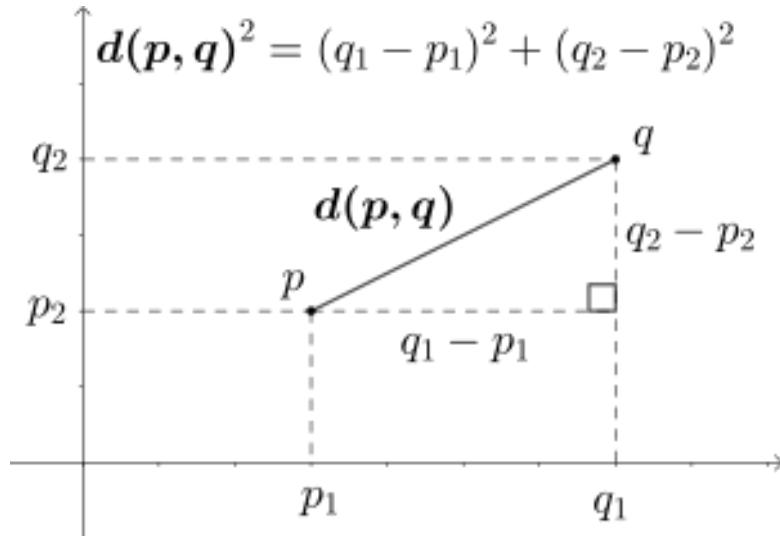

Metrike razdalje

- Matematične funkcije, ki določajo "razdaljo" med dvema vektorjema v vektorskem prostoru.
- Različne metrike razdalje zajamejo različne vidike podobnosti (izbira metrike ključna za specifične aplikacije).
- Najbolj priljubljene metrike razdalje so:
  - Evklidska razdalja
  - Manhattanska razdalja
  - Jaccardova podobnost
  - Skalarni produkt
  - Kosinusna razdalja

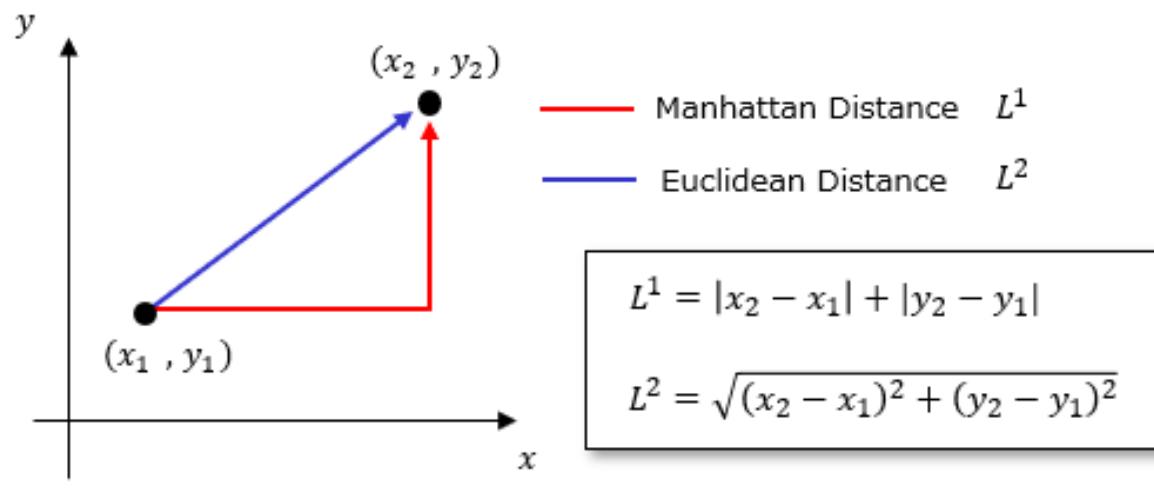
Evklidska razdalja

- Najpogosteša metrika razdalje, imenovana tudi L2 norma.
- Meri razdaljo med dvema točkama v vektorskem prostoru.
- Zelo občutljiva na velikost vektorjev.

Manhattanska razdalja

- L1 norma ali taksimetrična geometrija.
- Sešteje absolutne razlike med istoležnimi koordinatami vektorjev.
- Uporabimo, kadar želimo poudariti, kako se razlikuje vsaka značilnost, ne le kako različne so v celoti.
- Pogosto se uporablja za iskanje slik in finančno analizo.

[Vir](#)

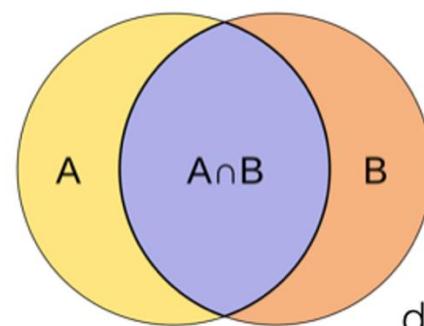
Jaccardova podobnost

- Jaccardova podobnost je podobnost med dvema množicama:

$$J(A, B) = \frac{A \cap B}{A \cup B}$$

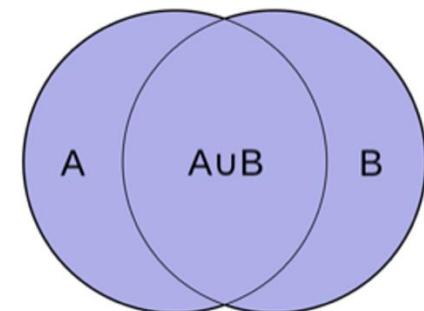
- Primeri uporabe:
  - Gručenje in klasifikacija
  - Informacijsko poizvedovanje, npr. izračun podobnosti med dvema besediloma glede na besedišče, ki ga uporablja.

The intersect of A & B

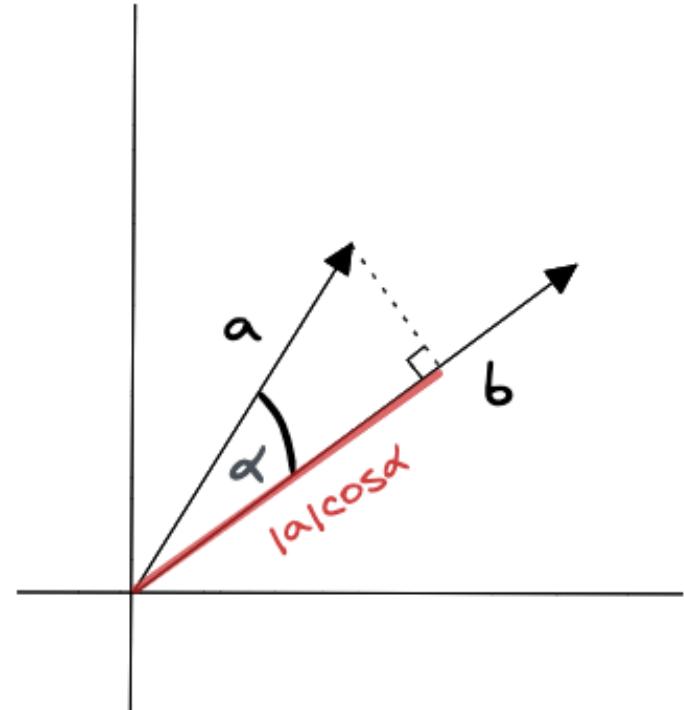
division

The union of A & B

Skalarni produkt

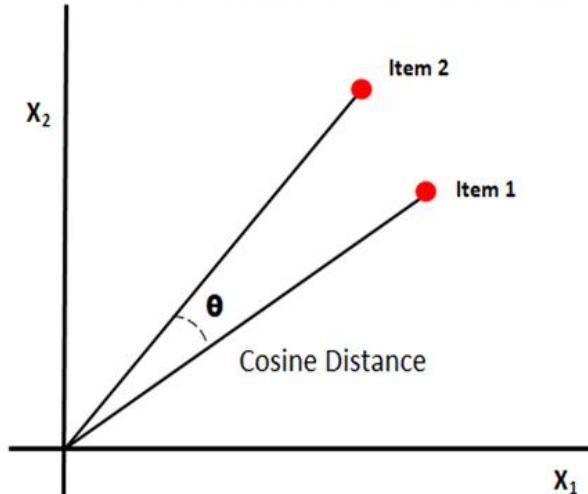
- Meri produkt velikosti dveh vektorjev in kosinus kota med njima.
- Obseg je od $-\infty$ do ∞ , kjer pozitivna vrednost predstavlja vektorje, ki kažejo v isto smer, 0 predstavlja ortogonalne vektorje, negativna vrednost pa predstavlja vektorje, ki kažejo v nasprotnih smereh.
- Dolžina vektorjev ključna.

Kosinusna razdalja

- Meri kot med dvema vektorjem – bolj kot sta vektorja narazen, manj podobne podatke predstavlja.
- Uporabna za iskanje podobnosti med besedili.
- Dolžina vektorjev nepomembna.

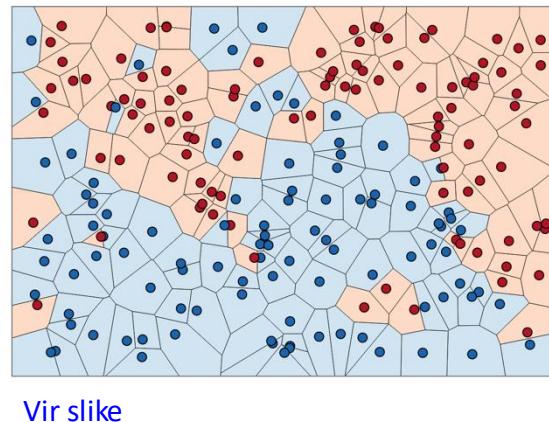
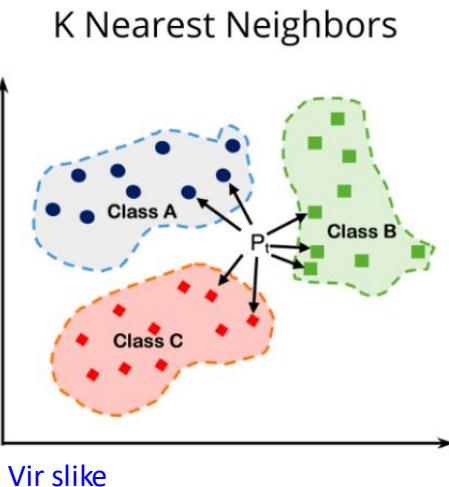
Cosine Distance/Similarity

$$\text{similarity} = \cos(\theta) = \frac{\mathbf{A} \cdot \mathbf{B}}{\|\mathbf{A}\| \|\mathbf{B}\|} = \frac{\sum_{i=1}^n A_i B_i}{\sqrt{\sum_{i=1}^n A_i^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n B_i^2}},$$

Iskanje podobnosti

- VPB imajo implementirane optimizacijske algoritme za hitro iskanje, npr.:
  - Iskanje podobnih vektorjev
  - KNN – k najbližjih sosedov
  - ANN – približno najbližji sosed

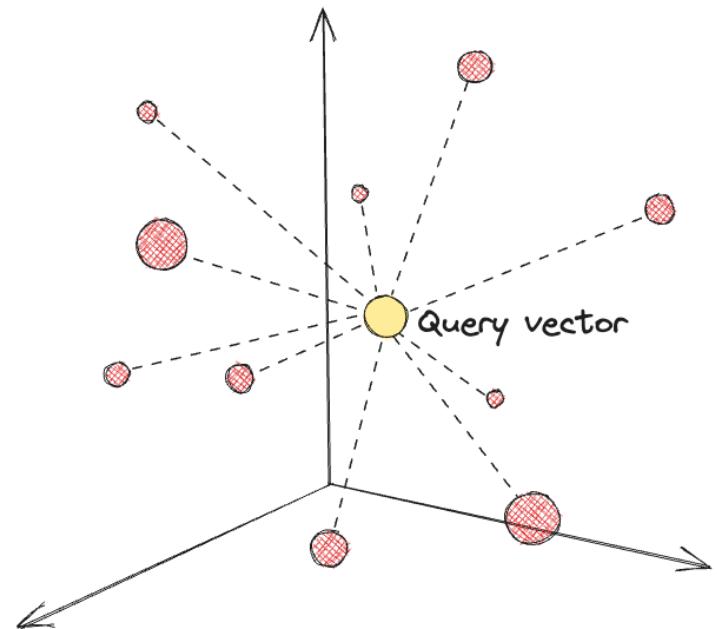

Indeksiranje

- Omogočajo hitro zoženje iskalnega prostora in pospešitev pridobivanja vektorjev.
  - Ravni indeks (*Flat index*)
  - Lokalno občutljivo zgoščevanje (*Locally Sensitive Hashing - LSH*)
  - Približni najbližji sosed Oh Yeah (*ANNOY - Approximate Nearest Neighbor Oh Yeah*)
  - ...

Ravni indeks

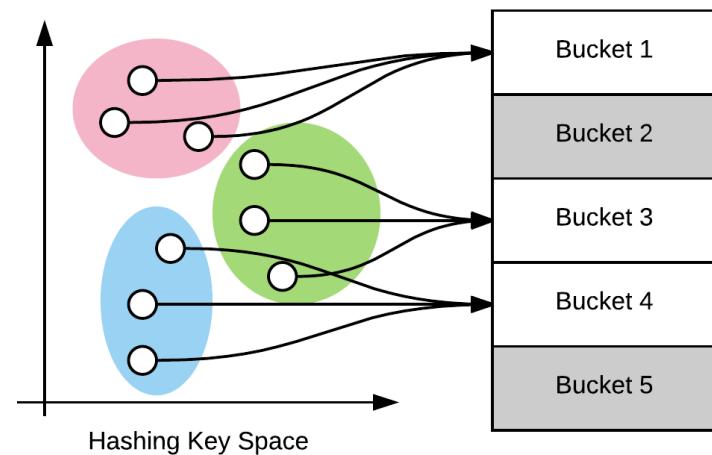
- Ravno indeksiranje (*Flat indexing*) – vektor hranimo v originalni obliki.
- Omogočajo pridobivanje natančnih rezultatov (natančno ujemanje)
- Hiter, natančen, majhna poraba prostora
- Primeren za majhne baze <10 000 vektorjev.
- Slabost: linearne časovne komplikacije.

[Vir slike](#)

Lokalno občutljivo zgoščevanje (LSH)

- Namenjen iskanju po visoko dimenzijskem prostoru.
- LSH podobne vektorje z visoko verjetnostjo vstavi v iste skupine (lokalno občutljive hash funkcije).
- Iskanje podobnosti zgolj znotraj istega ali sosednjih skupin
- Omogoča iskanje približno najbližjega sosedja (ANN).

ANNOY – Appr. Nearest Neighbors Oh Yeah

- Knjižnica, zgrajena pri Spotify-u
- Zgradi več dreves, tako da podatkovni nabor rekurzivno razdeli vzdolž naključno izbranih osi. Vsaka razdelitev izbrana tako, da čim bolj uravnoteži drevo.
- Ko so drevesa zgrajena, jih ANNOY indeksira za učinkovito poizvedovanje.
- Iskanje najbližjih sosedov temelji na pregledovanju dreves namesto vsakega posameznega vektorja.

[Vir slike](#)

Popularne vektorske baze

